Cazul particular al Domnului Vintilă

Trasarea Căii Eroilor după planul lui Brâncuși nu a fost o simplă chestiune administrativă și nici o relaxată proiecție la scară mare a gândirii vizionare a genialului sculptor gorjean. De fapt, trasarea acelei străzi care avea să unească aleea din Grădina Publică, pe care au fost amplasate Masa, Poarta și Scaunele, cu locul unde se înălța Coloana fără Sfârșit a fost un proces îndelungat, care a presupus nu numai efortul considerabil al Ligii Femeilor Gorjene, condusă de Arethia Tătărescu, ci și importante alocări de la bugetul central, o puternică sponsorizare din partea Societății Anonime Petroșani, prin inginerul Ion Bujoiu, iar în paralel, o serie de exproprieri ale terenurilor deținute pe traseul străzii de proprietarii din zonă.

Liga Femeilor Gorjene plătește despăgubirile proprietarilor de pe traseul Căii Eroilor

Cei mai afectați de noua construcție erau proprietarii terenurilor dintre strada Victoria și bulevardul C.A. Rosetti (astăzi, Constantin Brâncuși), unde urma să se prelungească strada Grigore Săftoiu (vezi Planul de situație al prelungirii străzii Gr. Săftoiu din strada Victoria până în bulevardul C.A. Rosetti)[1]. În martie 1938, Liga Femeilor Române din Gorj plătise deja acestor proprietari o parte însemnată din sumele convenite ca despăgubiri. Mai precis, prin referatul nr. 71 din 7 martie 1938, șeful Serviciului Tehnic al primăriei de la acea dată, ing. Ioan Vintilă îl informează pe primar că de la data discuției cu cei patru proprietari (septembrie 1937), aceștia primiseră „în cekuri emise de D-na Aretie Gh. Tătărescu, Președinta Ligei Femeilor Române din Gorj, sumele oferite de Primărie [...] și anume *subsemnatului, I. Vintilă*, lei 200.000, iar celorlalți 3 grupuri de proprietari câte 72.000 lei, pentru fiecare din cele trei proprietăți”[2].

Cei patru proprietari erau, pornind din Bulevardul C.A. Rosetti, pe partea stângă, până în strada Victoria: Constantin și Ana Cătuț (cu o suprafață expropriată de 150,59 m.p.), Gheorghe și Margareta Cernătoiu (cu o suprafață de 143,71 m.p.), Andrei și Matilda Matici (cu 151, 96 m.p.) și Ioan Vintilă (cu suprafața de 434,98 m.p.), așa cum apar în Decizia Consiliului comunal nr. 108 din 13 septembrie 1937[3]. Acestora li se adaugă și doamna Valeria Dr. Al. Bădescu, care „cedează în mod gratuit terenul ce se expropriază în suprafață de aproape 800 m.p., cu singura condițiune, ca față de urgența lucrării și timpul înaintat, care nu i-ar permite să înceapă o construcțiune pe terenul rămas disponibil” să i se permită reamenajarea provizorie a imobilelor existente până la data de 1 mai 1938, „condițiune care socotește că poate fi acceptată de Primărie”.

Conflictul de interese al domnului Vintilă

[1] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu”, dosarul 90/1937, fila 22 (poate fi consultat la pp. 74-75, în **Dr. Buliga, Sorin Lory, Andrițoiu, Adina,** *Documente din Arhivele Naționale ale județelor Gorj și Dolj cu privire la Ansamblul Sculptural brâncușian*, Editura Brâncuși, Târgu Jiu, 2017, alături de peste alte o sută de documente).

[2] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu”, dosarul 90/1937, fila 38 (vezi în **Dr. Buliga, Sorin Lory, Andrițoiu, Adina,** *Ansamblul Monumental „Calea Eroilor” creat de Constantin Brâncuși la Târgu-Jiu. Istoric, documente și imagini de arhivă, fotografii vechi și noi,* Editura Sitech, Craiova, 2018, pp. 187-188).

[3] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu”, dosarul 184/1937, fila 89 (Idem, pp. 120-121).

Totuși, despăgubirile respective nu au fost socotite suficiente de către cei patru proprietari, care cer suplimentarea sumelor, astfel: I. Vintilă cu încă 75.000 de lei, iar ceilalți trei, Cătuț, Cernătoiu și Matici cu încă 28.000 de lei fiecare. Pretențiile suplimentare erau justificate de către I. Vintilă și familia Matici prin necesitatea refacerii nu numai a fațadelor caselor, ci chiar a construcțiilor în sine. Remarcăm faptul că domnul Ioan Vintilă se afla în acel moment într-o dublă ipostază – aceea de proprietar expropriat și de șef al Serviciului Tehnic al Primăriei -, calitate în care întocmea toate documentele necesare exproprierii.

Sperând, totuși, că poate să-și salveze casa de la modificări, I. Vintilă face o solicitare către Consiliului comunal pentru devierea traseului străzii ce urma a se prelungi spre Grădina publică. Din aceeași decizie a Consiliului comunal (nr. 108 din 13 septembrie 1937), aflăm că I. Vintilă insistă „pe lângă Doamna Tătărescu să accepte o deviație a acestei strade – de minimă importanță zicea Dl. Vintilă – dar care salvând clădirile D-lor, ar putea satisface și toate cerințele lucrărilor în vedere”[4]. Deviația străzii ar fi trebuit făcută „prin colțul casei Vintilă”, conform documentelor întocmite de „Serviciul Technic Comunal, al cărui Șef este chiar Dl. Vintilă – unul dintre expropriați – și care dă asigurări insistente și insistă a se primi această soluțiune”[5]. Numai că, la vremea respectivă, orice proiect de acest gen necesita aprobarea Ministerului de Interne. Proiectul după care se făceau exproprierile din 1937 data din anul 1900 și prevedea alinierea străzii Grigore Săftoiu, fiind „aprobat prin Jurnalul Consiliului Technic Superior Nr. 431 din 22 August 1900 și I.D.R. (Înaltul Decret Regal – n.a.) Nr. 3483/ din 2 octombrie 1900”[6]. Din motive care țineau de lipsa fondurilor primăriei, se renunțase la el și, în timp, proprietarii de terenuri din zonă primiseră autorizații de construcție aliniate la traseul străzii Eminescu[7].

Ideea urbanistică a lui Brâncuși readusese în atenție vechiul proiect, mai ales că genialul sculptor dorea o stradă „ideal dreaptă”, „o alee care plecând dela digul Jiului – care este locul de evocare al actelor de vitejie gorjenească (respectiv actele de eroism ale locuitorilor orașului din ziua de 14 octombrie 1916 – n.a.), ar trece pe sub un portal [...] continuând spre biserica ce se renovează (Biserica Eroilor sau Biserica Sf. Apostoli – n.a.), să se termine această cale ce va purta chiar și denumirea de Calea Eroilor, la monumentul recunoștiinței întruchipată printr’o coloană înaltă de circa 29 metrii, înălțându-se fără sfârșit, așa cum trebue să fie și recunoștința noastră pentru eroii ce sunt temelia României moderne, situat acest monument în mijlocul unui parc ce se va face pe locul fostului târg de vite”[8].

Consiliul comunal, prin decizia nr. 108 din 13 septembrie 1937, aprobă plata diferențelor cerute de cei patru expropriați de pe traseul străzii Eroilor înspre bulevardul C.A. Rosetti „peste sumele oferite de către Liga Națională a Femeilor Române și acceptate de dânșii, pentru pagubele cauzate prin expropriere și lucrările ce urmează să suporte la clădiri în urma prelungirei străzei

[4] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu”, dosarul 184/1937, fila 87 verso (Idem, p. 117).
[5] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu”, dosarul 184/1937, fila 88 (Idem, p. 118).
[6] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu”, dosarul 184/1937, fila 86 verso (Idem, p. 115).
[7] Idem.
[8] Idem.

Gr. Săftoiu și anume: Domnul Ioan Vintilă lei 75.000, iar Domnii: Andrei și Matilda Matici, Gheorghe și Margareta Cernătoiu și Constantin și Ana C.V. Cătuț câte lei 28.000 fiecare".

La celălalt capăt al străzii Gr. Săftoiu, mai precis în jurul Bisericii Sf. Apostoli, unde se desfășurau lucrări de amenajare, pavare și așezare borduri, a fost nevoie de o singură expropriere, și anume „numai o suprafață de 85 m.p. din proprietatea Doamnei Margareta Maior C. Enășel"[9], care a cedat gratuit terenul respectiv.

Ministerul de Interne nu este de acord cu devierea solicitată de Ioan Vintilă!

În referatul din martie 1937, șeful Serviciului Technic al Primăriei Orașului Târgu-Jiu, nimeni altul decât Ioan Vintilă, cel care încerca să obțină o deviere a străzii pe lângă colțul casei sale, se vede nevoit să renunțe la această încercare și să ceară urgentarea lucrărilor de expropriere.

Încă din 9 octombrie 1937 Ministerul de Interne comunicase că „nu aprobă deciziunea consiliului comunal al acelui oraș [...] cu privire la prelungirea Str. Gr. Săftoiu, din acel oraș, până în B-dul C.A. Rosetti, urmând ca chestiunea aceasta să fie supusă din nou în discuția consiliului comunal, adoptând ipoteza Înaltului Decret Regal No. 3483 din 2 Octombrie 1900"[10]. Ca urmare, Consiliul însărcinase pe „Dl. Ajutor de Primar, Arhitect Iulius Doppelreiter, să facă o evaluare a daunelor aduse clădirilor I. Vintilă și ale Dlor Matilda și Andrei Matici"[11]. Prin devizele depuse de arhitect (cel care făcuse și planul casei Vintilă în urmă cu doar nouă ani – n.a.), se evaluează la 154.310 lei daunele cauzate clădirilor I. Vintilă și la 73.250 lei daunele cauzate clădirilor Matilda și Andrei Matici. După cum arată documentele existente în arhive, această problemă nu se va soluționa prea curând, solicitările de despăgubire fiind în litigiu la instanțele din Craiova și la sfârșitul anului 1939.

Între timp, situația politică suferise schimbări. În martie 1938 se instaurează dictatura carlistă, Consiliul comunal este dizolvat, iar „Comisiunea Interimară" nu se ocupă de aspectele legate de exproprieri. În aceste condiții, I. Vintilă își încheie referatul nr. 71 din 7 martie 1938 cu o somație privind definitivarea lucrărilor de expropriere: prelungirea străzii Gr. Săftoiu este deosebit de importantă, deoarece se dă perspectivă unor însemnate opere de artă; prelungirea străzii face parte din ansamblul de lucrări edilitare începute în anul 1937, pentru care se alocaseră peste șase milioane de lei de la Ministerul Lucrărilor Publice și Ministerul de Interne, la care se adăugau alte câteva milioane „cheltuite de Liga Femeilor Române din Gorj pentru terminarea Bisericei Sf. Apostoli – o adevărată operă de artă", dar și pentru Monumentul Recunoștinței și Portalul din Grădina publică; pentru aceste motive „găsesc absolut indispensabil să se definitiveze de urgență

[9] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu", dosarul 184/1937, fila 89 (Idem, p. 121).

[10] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu", dosarul 90/1937, fila 19 - întregul istoric al edificării Căii Eroilor pe baza documentelor de arhivă este inclus în **Dr. Buliga, Sorin Lory, Andrițoiu, Adina,** *Istoricul Ansamblului Monumental realizat de Constantin Brâncuși la Târgu Jiu, din documente de arhivă (perioada 1937-1989)*, Editura Brâncuși, Târgu Jiu, 2021.

[11] S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu-Jiu", dosarul 90/1937, fila 38 (**Dr. Buliga, S. L., Andrițoiu, A.,** *Ansamblul Monumental...,* Ed. Sitech, Craiova, 2018, p. 188).

lucrările de exproprieri depe prelungirea str. Gr. Săftoiu între str. Victoria și Bulevardul C.A. Rosetti, convenindu-se benevol sau pe cale de judecată”[12].

Casa domnului Vintilă

Dar care era povestea casei domnului Vintilă? În anul 1928, inginerul Ion (Ioan) Vintilă cumpără terenul de casă de la căpitanul Aurel Pociovălișteanu și îi comandă arhitectului Iulius Doppelreiter întocmirea planului unei case. După un deceniu de activitate în Gorj, arhitectul își făcuse deja un nume datorită stilului neoromânesc al clădirilor proiectate de el, cu sursă de inspirație în arhitectura românească[13]. Casa face parte din patrimoniul local, „are fundația și o temelie înaltă din piatră de râu. Sub casă a fost amenajat un beci cu patru încăperi. Planșeele de peste beci sunt din lemn și parțial din beton, iar zidurile sunt din cărămidă. Planșeele de peste parter sunt din lemn, ca și șarpanta, iar învelitoarea acoperișului este din țiglă care a rezistat de peste 80 de ani tuturor intemperiilor [...] Pentru a se asigura ieșire din casă și către nou creata strada Eroilor, s-a mai adăugat o cameră casei și un hol de intrare. Imobilul are acum patru camere de locuit, un hol, o bucătărie, o baie și o cămară”[14].

Ion Vintilă era originar din Argeș, comuna Brădet de lângă Curtea de Argeș. După cursurile școlii primare din localitate și liceul urmat la Pitești, a urmat Facultatea de drumuri și poduri din cadrul Politehnicii din București, devenind inginer. După cum aflăm din lucrarea „Târgu-Jiu. Case. Oameni. Destine” a documentaristului Ion Duguleanu, a fost „singurul din cei nouă frați care s-a desprins din satul natal prin învățătură și stăruință. În timpul războiului a fost mobilizat ca ofițer în rezervă în trupele de geniu. După anul 1918 s-a stabilit în Târgu-Jiu, fiind angajat ca inginer în cadrul Serviciului tehnic, serviciu pe care l-a condus apoi până la pensionarea sa”[15].

Inginerul Ion Vintilă a activat și ca profesor de desen la Liceul Tudor Vladimirescu între anii 1921-1928, precum și ca expert tehnic pentru instanțele din județ. A fost căsătorit de două ori și a avut doi copii, un băiat și o fată, câte unul din fiecare căsătorie. Ion Vintilă a decedat în anul 1966, la vârsta de 75 de ani.

Semnătura sa pot fi găsite pe numeroase documente aflate în Arhivele Naționale Gorj, fie emise de Serviciul tehnic al Primăriei orașului Târgu Jiu, fie atașate dosarelor din instanțele gorjene și doljene.

Din fericire, casa construită în urmă cu peste 85 de ani de proprietarul și inginerul Ion Vintilă nu numai că a rezistat în timp – asta și datorită atenției de care s-a bucurat din partea proprietarilor -, ci se și încadrează perfect în profilul urbanistic al străzii, altă dată mărginită numai de case, fiind o adevărată încântare să îi admiri silueta armonioasă, cu ornamente specifice stilului neo-

[12] Idem.
[13] **Andrițoiu, Adina,** *Arhitectul Julius Doppelreiter, creator de case cu personalitate (I, II, III),* Gorjeanul, anul XXVII, 6, 7 și 12 aprilie 2021.
[14] **Duguleanu, Ion și colaboratorii**, *Târgu-Jiu, Case. Oameni. Destine. Calea Eroilor,* Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2007, p. 29.
[15] Idem.

românesc ce se detașează clar din albul zidurilor. Privind-o, ne putem face o idee despre imaginea Târgu Jiului de altă dată, care l-a inspirat pe Brâncuși să ridice aici impresionanta sa capodoperă.

Adina Andrițoiu

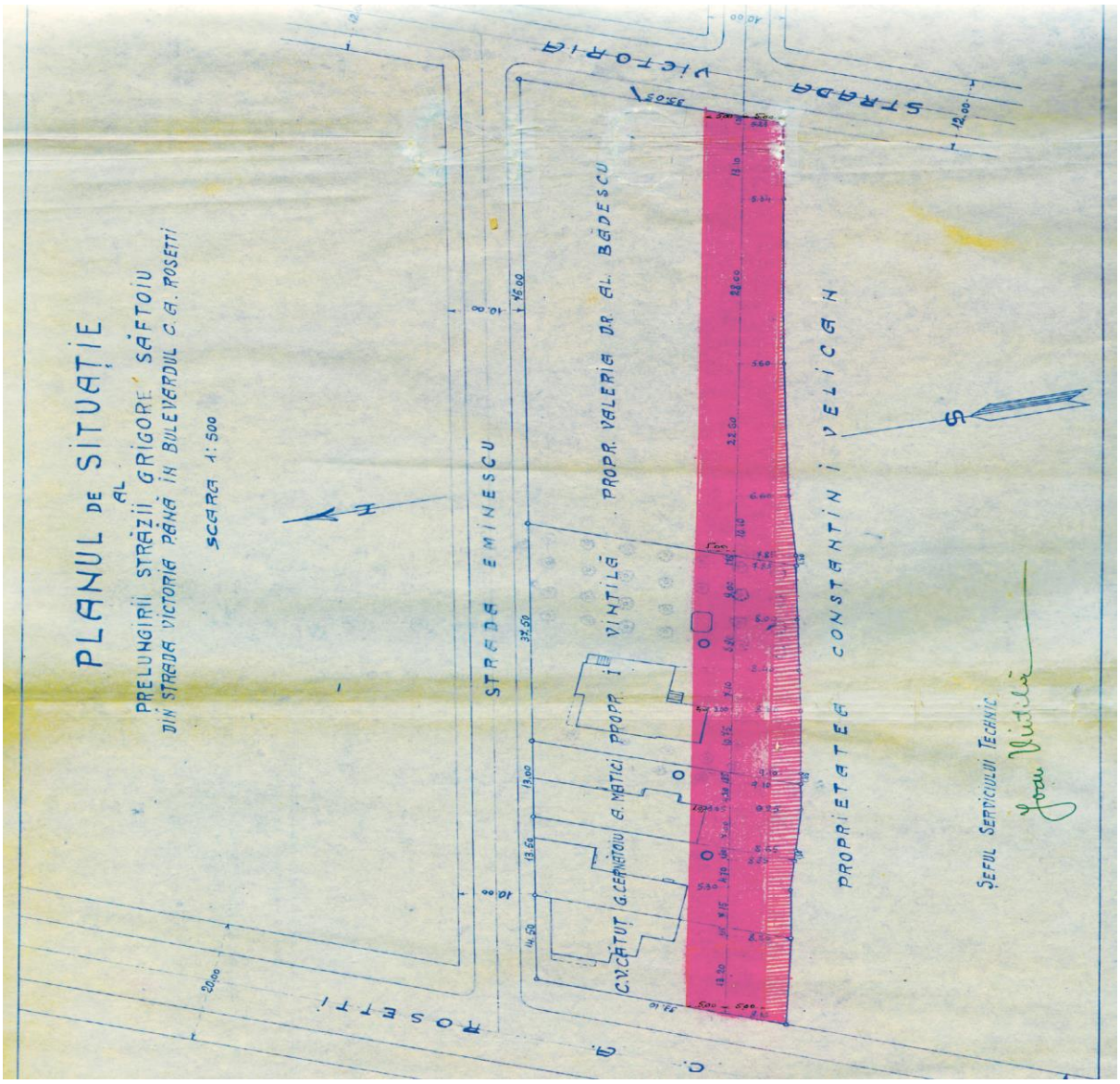

116 / 1937

PRIMARIA ORASULUI TARGU-JIU
Serviciul Technic

PRIMARIA ORAȘULUI TG.-JIU
Serv. Arhivă Cetățeni
INTR. Nr. 1733 Anul 1938 Martie 8

Nr. 71
7 Martie 1938

Cu referatul Secretariatului asupra tuturor celor ce au fost în ședința Consiliului Comunal și Primăriei, DOMNULE P R I M A R,

In conformitate cu ordinul Dvs.verbal,referitor la stadiul exproprierilor în curs de efectuare din proprietățile Vintilă,Matici,Cernătoiu și Cătuț,pentru prelungirea str.Gr.Săftoiu,din str.Victoria până în Bulevardul C.A.Rosetti din Tg.Jiu,am onoare a raporta următoarele:

Prin adresa Nr.5112 din 6 Septembrie 1937,Primăria invită pe fiecare din proprietarii arătați mai sus de a-și retrage gardurile și a lăsa terenul necesar deschiderii noului strade,conform planului întocmit de către Serviciul Technic Comunal,oferind ca despăgubire pentru aceste exproprieri subsemnatului,I.Vintilă,lei 2oo.ooo (două sute mii),iar D-lor: Matilda și Andrei Matici,Margareta și Gh.Cernătoiu,Ana și Const.V.Cătuț câte lei 72.ooo (șapte zeci și două mii).-

Prin întâmpinările înreg.sub Nr.5187,5188,5189 și 519o din 9 Septembrie 1937,proprietarii de mai sus, invocând daunele ce li se cauzează prin aceste exproprieri,conform planului întocmit de Serviciul Technic Comunal,pentru construirea prelungirei str.Gr.Săftoiu,adică acela prin care axa noului prelungiri a str.Gr.Săftoiu făcea un ungiu în spre sud, față de axa vechei str.Gr.Săftoiu,proprietarii sus numiți își formulează următoarele pretențiuni drept despăgubiri pentru aceste exproprieri: I. Vintilă lei 275.ooo (două sute șapte zeci și cinci mii),iar ceilalți proprietari ai celorlalte 3 proprietăți câte loo.ooo (una sută mii) lei pentru fiecare din aceste trei proprietăți.-

Intre timp s'a înmânat proprietarilor de mai sus,în cekuri emise de D-na Aretie Gh.Tătărescu,Președinta Ligei Femeilor Române din Gorj, sumele oferite de Primărie prin adresa Nr.5112 din 6 Septembrie 1937 și anume subsemnatului,I.Vintilă,lei 2oo.ooo,iar celorlalți 3 grupuri de proprietari câte 72.ooo lei,pentru fiecare din cele trei proprietăți.-

Consiliul Comunal al Primăriei orașului Tg.Jiu,în ședința dela 13 Septembrie 1937,a aprobat quantumul despăgubirilor cerute de susnumiții proprietari prin suplicile înreg.sub Nr.5187,5188,5189 și 519o din 9 Septembrie 1937 și,întrucât între timp li se achitase în cekuri o parte din aceste sume (subsemnatului I.Vintilă lei 2oo.ooo,iar celorlalți 3 câte 72.ooo lei de fiecare) Consiliul a aprobat și plata diferențelor de sume,adică încă lei 75.ooo pentru I.Vintilă și câte 28.ooo lei pentru fiecare din celelalte trei proprietăți,cari diferențe de sume nu au fost achitate celor în drept,până în prezent.-

. // .

DOMNIEI SALE
DOMNULUI PRIMAR AL ORAȘULUI TARGU - JIU

ROMÂNIA ✧ ARHIVELE NAȚIONALE ✧ GORJ

Intrucât ulterior Ministerul de Interne prin ordinul Nr. 31136 din 8 Octombrie 1937,nu a aprobat încheerea Consiliului Comunal din 13 Septembrie 1937,în ceace priveşte traseul nouei prelungiri a str. Gr.Săftoiu,propus cu un unghiu spre sud,Consiliul Comunal,în şedinţa de la 13 Octombrie 1937,a hotărât construirea nouei prelungiri de stradă în linie dreaptă,adică în prelungirea vechei străzi Gr.Săftoiu,în care ipoteză,urmând a se mări exproprierile hotărâte în şedinţa din 13 Septembrie 1937,atingându-se şi tăindu-se în această nouă ipoteză şi unele clădiri,Consiliul a însărcinat pe Dl.Ajutor de Primar,Arhitect Iulius Doppelreiter,să facă o evaluare a daunelor aduse clădirilor I.Vintilă şi ale Dlor:Matilda şi Andrei Matici.-

Următor acestei însărcinări a Consiliului Comunal,Domnul Ajutor de Primar,Arhitect Iulius Doppelreiter,depune două devize:unul prin care evaluează la lei 154.310 daunele cauzate clădirilor I.Vintilă, prin noua formă a exproprierilor ce necesită dărâmarea a o parte din aceste clădiri,şi al doilea prin care evaluează la lei 73.250,daunele cauzate clădirilor Matilda şi Andrei Matici.-

In şedinţa din 12 Noembrie 1937,Consiliul Comunal,pentru o mai bună edificare,a numit din sânul său o comisiune care să examineze la faţa locului chestiunea,precum şi lucrările din dosar şi să facă un raport asupra despăgubirilor cuvenite proprietarilor respectivi,pentru noile exppproprieri,în noua ipoteză de prelungire a străzii în linie dreaptă.-

Această comisiune nu a mai depus raportul şi între timp Consiliul Comunal a fost disolvat.-

Noua Comisiune Interimară,instituită între timp,nu a examinat această chestiune.-

In concluzie:

I/ S'a hotărât o serie de exproprieri într'o primă ipoteză ,iar din quantumul despăgubirilor fixate s'a achitat o parte din sume,rămânând o parte neachitată.-

II/S'a revenit asupra primelor exproprieri şi s'a hotărât extinderea acestora,nefixându-se până în prezent quantumul noilor despăgubiri.

Faţă de importanţa acestei prelungiri a str.Gr.Săftoiu,din .Victoria până în Bulevardul C.A.Rosetti,pe care se face comunicaţia spre grădina publică a oraşului şi prin care se dau perspectivă unor însemnate opere de artă;

Intrucât această prelungire de stradă face parte dintr'un ansamblu de lucrări edilitare de modernizare a oraşului pentru care s'a cheltuit în campania anului 1937,peste 6.000.000 lei,din fondurile acordate de Ministerul Lucrărilorx Publice şi Ministerul de Interne;în afară de cele câteva milioane cheltuite de Liga Femeilor Române din Gorj,pentru terminarea Bisericei Sf.Apostoli,- o adevărată operă de artă,- şi construirea monumentului Recunoştiinţei şi a portalului din grădina publică,de asemenea opere geniale ale marelui sculptor Brâncuş;

Găsesc absolut indispensabil să se definitiveze de urgenţă lucrările de exproprieri depe prelungirea str.Gr.Săftoiu între str.Victoria şi Bulevardul C.A.Rosetti,convenindu-se benevol,sau pe cale de judecată